

SKUPŠTINA OPŠTINE HERCEG NOVI

Gospodin Ivan Otović, predsjednik Skupštine

cc: MINISTARSTVO PROSVJETE, NAUKE, KULTURE I SPORTA

Gospođa Vesna Bratić, ministarka

Podgorica, 14.9.2021.

Predmet: Inicijativa za podizanje spomen-obilježja žrtvama deportacije izbjeglica 1992. godine u Herceg-Novom

Poštovani gospodine Otović,

u prilogu Vam dostavljamo *Inicijativu za podizanje spomen-obilježja žrtvama deportacije izbjeglica 1992. godine u Herceg-Novom.*

Ovu inicijativu su još 2011. godine nevladine organizacije Akcija za ljudska prava (HRA), Centar za građansko obrazovanje (CGO) i Centar za žensko i mirovno obrazovanje (ANIMA) i nekadašnji član Savjeta za građansku kontrolu rada policije, Aleksandar Saša Zeković, uputili predsjedniku Vlade Crne Gore Igoru Lukšiću, ministru unutrašnjih poslova Ivanu Brajoviću i ministru kulture Branislavu Mićunoviću, kao i tadašnjem predsjedniku Skupštine Opštine Herceg-Novi, Dejanu Mandiću. Inicijativu smo ponavljali svake godine na memorijalnim skupovima koje smo organizovali ispred zgrade Centra bezbjednosti Herceg-Novi.

Gospodin Mandić je 2015. godine saopštio da Herceg-Novi nije spremан да podrži inicijativu za podizanje spomen obilježja i da se u vezi s tim nije ni obraćao Ministarstvu kulture. Inicijativa je te 2015. godine iznijeta na glasanje, ali nije dobila potrebnu većinu jer je većina odbornika Skupštine opštine bila uzdržana (DPS, Izbor, Novska lista) ili odsutna (SNP, Klub Demokrata). Izrazili smo razočarenje i žaljenje zbog takvog stava većine. Ipak su odbornici Dragan Šimrak (SDP), Milica Berberović (SDP) i Jovana Šijaković (Izbor) glasali za inicijativu i mi se trudimo da to ne bude zaboravljeno.

Istu inicijativu smo i 10. septembra 2018. godine uputili predsjedniku Skupštine Opštine Herceg Novi, Milošu Bigoviću, predsjedniku Vlade Dušku Markoviću, ministru kulture, Aleksandru Bogdanoviću, ministru unutrašnjih poslova, Mevludinu Nuhodžiću i svim

odbornicima i odbornicama u Skupštini Opštine Herceg Novi. Odgovorio je ministar kulture, koji nas je rješenjem br. 01-3376/2 od 21.9.2018. godine, obavijestio da je Zakonom o spomen obilježjima „*propisano da program podizanja spomen obilježja donosi skupština opštine, glavnog grada i prijestonice uz prethodnu saglasnost Ministarstva kulture*”, kao i da „*ukoliko bi Opština Herceg Novi ovakvu inicijativu ocijenila opravdanom i uvrstila u svoj program podizanja spomen obilježja, kao i dostavila prijedlog Ministarstvu kulture, oni bi takav prijedlog razmotrili i donijeli odgovarajući akt*“.

Mi, naravno, ne odustajemo od ove inicijative, posebno imajući u vidu da je prije godinu dana čak 82.2% građana prilikom istraživanja javnog mnjenja saopštilo da bi mjesto svakog ratnog zločina trebalo obilježiti spomen pločom ili spomenikom žrtvama, a gotovo 2/3 ili 73.1%, da je za bolju budućnost neophodno njegovanje sjećanja i na događaje koje bismo svi najradije zaboravili.¹

Imajući u vidu promjenu vlasti u Herceg-Novom, ovim putem izražavamo nadu da će biti i drugačiji odnos odbornika prema pitanjima suočavanja sa greškama iz prošlosti i odavanja počasti žrtvama i njihovim porodicama, pa dostavljamo Vama gospodine Otoviću ponovo istu inicijativu s očekivanjem da je blagovremeno procesuirate i uvrstite u program podizanja spomen obilježja, kako bi naredne godine, 30. godišnjica zločina bila dostojno obilježena otkrivanjem spomen obilježja.

S poštovanjem,

Tea Gorjanc Prelević, izvršna direktorka Akcije za ljudska prava

Daliborka Uljarević, izvršna direktorka Centra za građansko obrazovanje

Ervina Dabižinović, koordinatorka ANIME – Centra za žensko i mirovno obrazovanje ANIMA

¹ Detaljnije o rezultatima istraživanja na: <https://www.hraction.org/2020/09/05/stavovi-gradana-crne-gore-o-ratovima-na-prostoru-bivse-jugoslavije-i-procesuiranju-ratnih-zlocina-istrazivanje-javnog-mnjenja/>

INICIJATIVA

Pozivajući se na međunarodna načela ljudskih prava i međunarodnog humanitarnog prava i posebno na Rezoluciju Generalne skupštine Ujedinjenih nacija 60/147, pod nazivom „Osnovna načela o pravu na pravni lijek i reparacije za žrtve teških kršenja međunarodnog prava i ozbiljnih povreda međunarodnog humanitarnog prava“, glava IX, tačka 22, koja propisuje da reparacije za žrtve uključuju i mjere satisfakcije, među kojima su i “komemoracija i odavanje počasti žrtvama”,

imajući u vidu nadležnost Skupštine opštine da donosi program podizanja spomen-obilježja, uz prethodnu saglasnost Ministarstva kulture, na osnovu člana 8 Zakon o spomen-obilježjima,

predlažemo da Skupština opštine Herceg Novi u program podizanja spomen-obilježja uvrsti i podizanje spomen obilježja žrtvama deportacija izbjeglica 1992. godine.

Obrázloženje

U maju i junu 1992. godine, najmanje 66 izbjeglica bošnjačke nacionalnosti iz Bosne i Hercegovine nezakonito je uhapšeno na teritoriji Crne Gore, a zatim isporučeno njima neprijateljskoj vojsci bosanskih Srba u Bosni i Hercegovini. Samo 12 osoba deportovanih iz Crne Gore uspjelo je da prezivi mučenje u koncentracionim logorima.

Izbjeglice lišene slobode su, po pravilu, dovedene u Centar bezbjednosti Herceg-Novi, koji je služio kao sabirni centar, odakle su organizovano 25. maja i 27. maja autobusima transportovani u koncentracioni logor u Foču,² odnosno na neutvrđenu lokaciju u istočnoj Bosni i Hercegovini (Republici Srpskoj). Svi deportovani 27. maja 1992. ubijeni su istog dana na do danas neutvrđenoj lokaciji. Još uvijek nijesu pronađeni posmrtni ostaci svih žrtava. Ostale izbjeglice hapšene su u Baru, Podgorici ili u području blizu granice sa Bosnom i Hercegovinom takođe krajem maja 1992. godine i deportovani pojedinačno u logor u Foči, odnosno na drugu nepoznatu lokaciju u Bosni i Hercegovini gdje im se gubi svaki trag.

Vlada Crne Gore donijela je odluku 25. decembra 2008. o sudskom poravnanju sa porodicama žrtava i preživjelim žrtvama deportacije 1992. godine. Na ovaj način, Crna Gora je prihvatiла činjenicu da se zločin dogodio i da su žrtve stvarne. Činjenica da pravosuđe još uvijek nije spremno da odgovarajuće krivično procesuirala odgovorne za taj zločin nema uticaja na odavanje počasti žrtvama koje su nesporne. Porodice žrtava su istakle značaj koji bi spomenik imao za njih, s obzirom na činjenicu da još uвijek nisu

² Ovu činjenicu, pored Osnovnog suda u Podgorici, pravosnažno je utvrdio i Haški tribunal u presudi u predmetu br. IT-97-25-T, Tužilac protiv Milorada Krnojelca.

pronađeni posmrtni ostaci svih onih koji su deportovani 27. maja 1992, a zatim i ubijeni na teritoriji Republike Srpske u BiH.

Zakonom o spomen-obilježjima (*Službeni list Crne Gore* 040/08, 040/11 i 002/17) u članu 1 predviđeno je da se spomen-obilježjima trajno obilježavaju značajni događaji, njeguju ljudski ideali i odaje počast borcima za slobodu, civilnim žrtvama rata i masovnim stradanjima ljudi. Neosporna je činjenica da su sve žrtve deportacije 1992. godine bili civilne žrtve, sa čime je saglasna i Vlada Crne Gore. Pomenutim zakonom je u članu 14, stav 1, propisano da spomen-obilježje izgradnjom ili postavljanjem spomen-objekta može podići Crna Gora, opština, mjesna zajednica, vjerska zajednica i drugo pravno lice. Nadležnost skupštine opštine da donese odluku o podizanju spomenika je bliže određena čl. 14 Zakona, prema kojem se ne može podizati spomen-obilježje bez odluke skupštine opštine donijete u skladu sa programom podizanja spomen-obilježja uz prethodnu saglasnost Ministarstva kulture.

Rezolucija Generalne skupštine Ujedinjenih nacija 60/147 kao mjeru garancije protiv ponavljanja kršenja međunarodnog humanitarnog prava i prava ljudskih prava, predviđa „kontinuirano obrazovanje o ljudskim pravima i međunarodnom humanitarnom pravu za sve društvene sektore, obuku zvaničnika u pravosuđu kao i vojnih i policijskih snaga“.

Spomenik žrtvama akcije koju su u najvećoj mjeri u maju 1992. godine sproveli pripadnici Ministarstva unutrašnjih poslova RCG, ispred Centra bezbjednosti Herceg-Novi, služio bi kao trajno upozorenje i novim generacijama pripadnika MUP-a da su dužni odbiti izvršenje naređenja koje za posljedicu ima ratni zločin ili drugo kršenje ljudskih prava. Podizanjem spomen-obilježja bi i država Crna Gora, u skladu sa Rezolucijom Ujedinjenih nacija, obezbijedila kontinuirano i upečatljivo obrazovanje policijskih snaga i postala primjer državama u regionu.